

«Методи, інструменти та технології партисипації»

Перелік питань для вивчення теми

- Рівні партисипації та інструменти громадської участі.
- Партисипативні методи та інструменти інформування громадськості.
- Законодавче визначення публічних консультацій: реалії та перспективи.
- Електронні консультації із громадськістю.
- Публічне громадське обговорення як консультація із громадськістю.
- Формалізовані й неформалізовані методи публічного обговорення.
- Форми діалогу та співпраці влади і громади. Міські зібрання 21 сторіччя (Town Hall Meeting, модель Нової Англії).
- Партнерство влади і громади: співпраця та делегування повноважень. Міжнародний та український досвід.
- Інституції з підтримки громадянського суспільства.
- Партнерство влади і громади: проблеми і недоліки.

«Спектр громадської участі» Міжнародної асоціації громадської участі

	Інформування	Консультації	Залучення	Співпраця	Уповноваження
Мета участі громади	Забезпечення громадян якісною, збалансованою та об'єктивною інформацією. Вона допоможе їм у розумінні проблем та пошуку альтернатив, можливостей і рішень	Отримати відгук від громади стосовно аналізу, альтернатив та/або рішень	Працювати із громадою протягом усього процесу, аби пересвідчитися, що громадська думка була коректно зрозуміла і врахована	Працювати із громадою на засадах повноправного партнерства в кожному з етапів прийняття рішень, включно з розробкою альтернатив і визначенням найкращих рішень	Громада бере остаточне прийняття рішень в свої руки

Обіцянка влади	Ми будемо тримати вас в курсі	Ми будемо тримати вас в курсі, будемо прислухатися, розуміти ваші занепокоєння і сподівання та пояснювати, як громада впливає на прийняття остаточних рішень	Ми будемо працювати з вами, аби впевнитися в тому, що висловлені вами пропозиції та зауваження прямо відображають ся в розроблених альтернативах, і пояснювати, як ваші коментарі впливають на прийняття остаточних рішень	Ми будемо звертатися безпосередньо до вас за порадами та новими ідеями для прийняття рішень. Ми будемо максимально використовувати ваші поради і рекомендації для прийняття остаточного рішення	Ми втілюємо в життя ті рішення, які приймаєте ви
Приклади інструментів	Вебсторінки, відкриті офіси, відкриті звіти (публічне звітування)	Фокус-групи, опитування, публічні зустрічі, публічне обговорення	Майстерні (воркшопи), дорадче опитування (deliberative polling)	Громадські дорадчі комітети, консенсусні заходи (наприклад, consensus conference), учасницьке прийняття рішень	Громадське журі (citizen jury), делеговані рішення, бюлетені

Конституція України гарантує громадянам право:

- брати участь в управлінні державними справами (частина перша статті 38 Конституції України),
- самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (частина перша статті 140 Конституції України).

На рівні територіальних громад: публічні консультації є формами безпосередньої участі територіальної громади у здійсненні місцевого самоврядування.

Основна мета публічних консультацій на рівні ТГ

- залучення членів територіальної громади, заінтересованих сторін до вирішення та узгодження питань місцевого значення;
- надання можливості для вільного доступу територіальної громади, заінтересованих сторін до інформації про діяльність органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості в їхній діяльності;
- визначення всебічних аспектів того чи іншого питання, шляхів його врегулювання тощо;

- вивчення думки територіальної громади та заінтересованих сторін щодо діяльності органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб.

На рівні ОМС ПК – це формальний циклічний процес, ініційований місцевою владою, в якому поінформовані громадяни та заінтересовані сторони беруть участь у змістовних дискусіях щодо питань місцевого значення для впливу на формування і прийняття владних рішень.

Нормативно-правова база, що регулює проведення публічних консультацій в Україні

Основним нормативно-правовим актом, що регулює механізм проведення консультацій із громадськістю в Україні, є Порядок проведення консультацій із громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. №996.

Для ОМС Порядок проведення консультацій із громадськістю має рекомендаційний характер.

Попри відсутність законодавчо закріплених інструментів публічних консультацій у вирішенні питань місцевого значення цей інструмент участі громадськості доволі часто використовується в Україні органами місцевого самоврядування.

Проект Закону №4254 «Про публічні консультації»

З 2016 року йде розробка, пілотна апробація та процес ухвалення. Наразі ухвалений у першому читанні.

Унормування процедури проведення публічних консультацій на місцевому рівні

Три варіанти затвердження порядку чи положення про проведення консультацій із громадськістю на місцевому рівні:

- окремими рішеннями відповідних місцевих рад;
- рішенням виконавчого комітету або розпорядженням голови;
- унормування та регламентування у відповідних розділах або ж додатках до Статуту громад.

Органам місцевого самоврядування пропонується впроваджувати консультування із заінтересованими сторонами (стейкхолдерами) в таких випадках:

- формування місцевої політики;
- оцінка та прогнозування впливів місцевої політики;
- розроблення нормативно-правового акта органу місцевого самоврядування (зокрема у випадках, коли прийняте рішення матиме суттєвий вплив на територіальну громаду та впливові заінтересовані сторони).

Ініціювання консультацій на місцевому рівні

Консультації із громадськістю та консультації із стейкхолдерами можуть ініціювати:

- сільський, селищний чи міський голова;
- староста;
- місцева рада (сільська, селищна, міська);
- постійні комісії місцевої ради;
- апарат місцевої ради та її виконавчого комітету;
- виконавчий комітет місцевої ради;
- виконавчий орган місцевої ради (управління, департамент тощо зі статусом юридичної особи);
- представники не менше трьох інститутів громадянського суспільства.

Постанова Кабінету Міністрів України №996 у 2010 році визначила порядок проведення консультацій із громадськістю.

В останні роки одночасно з консультаціями із громадськістю сьогодні набирають актуальності консультації із заінтересованими сторонами (стейкхолдерами).

Стейкхолдери – це фізичні, юридичні особи або об'єднані спільними інтересами суспільні групи, на яких впливатимуть рішення органів влади чи місцевого самоврядування та які можуть впливати на рішення та їхнє виконання тощо.

Кого залучають до консультацій?

До консультацій із громадськістю залучають:

- інститути громадянського суспільства
- звичайних громадян.

До консультацій зі стейкхолдерами залучають представників об'єднаних спільними інтересами суспільних груп (наприклад, підприємців), на яких впливатиме місцева політика або прийняті рішення.

Проведення консультацій зі стейкхолдерами на місцевому рівні на сьогодні не регламентовано нормативно.

Консультації зі стейкхолдерами мають адресний характер: їхніми учасниками є визначене коло осіб, дотичних до певної тематики (питання) місцевої політики та одночасно заінтересованих у її реалізації.

Консультації зі стейкхолдерами, як правило, проводяться на етапі формування концепції, бачення вирішення того чи іншого питання (наприклад, перед розробленням відповідного проекту рішення), стратегії, а не на етапі уже сформованої пропозиції.

Публічні консультації на місцевому рівні: проблеми й недоліки

Перешкоди з боку місцевої влади:

Відсутність щирого усвідомлення владою переваги застосування інструменту публічних консультацій.

Відсутність розуміння як з боку влади, так і з боку громади, чого саме очікувати від публічних консультацій.

Перешкоди з боку громадськості:

Недовіра до влади частини громади, невіра в позитивний результат.

Незнання громадськістю того, як брати участь у публічних консультаціях.

Неусвідомлення власних переваг від використання інструменту публічних консультацій.

Небажання брати на себе відповідальність за політичні рішення на місцевому рівні.

Лінь і сподівання на інших – «проблема безбілетника» як ухиляння громадян від участі в обговореннях.

Недостатній розвиток громадянського суспільства – недостатня кількість і спроможність ОГС зацікавити громадськість, провести обговорення й надати консультації.

Інституціональні та організаційні перешкоди:

Відсутність чітко регламентованих норм законодавства, необов'язковість проведення публічних консультацій на місцевому рівні, залежність від бажання влади враховувати думку громади.

Відсутність бюджету на проведення публічних консультацій.

Відсутність у структурі ОМС посадовців, на яких функціонально покладено проведення публічних консультацій.

Невідповідність цифрових можливостей органів влади вимогам щодо проведення публічних консультацій.

Сумнівна ефективність деяких форм громадських обговорень.

Відсутність відповідного інструментарію та експертів, готових навчати правильному проведенню публічних консультацій.

Перешкоди з боку заінтересованих сторін: астротурфінг як створення штучної громадської думки або імітація громадської підтримки.

Термін «астротурфінг» (від англ. astroturfing) з'явився у 1985 р. в США, коли страхові компанії з Техасу намагалися вплинути на місцевого сенатора Ллойда Бентсена. Вони надіслали йому поштою сотні підробних листів – нібито від пересічних виборців. На сенатора листи не справили враження. Він сказав, що «хлопець з Техасу може відрізнити справжню громадську ініціативу (англійською grassroots, дослівно «корені трави», в переносному значенні – «низові громадські ініціативи») від «Астротурф» (тобто від штучного газону, бо «Астротурф» – назва компанії, яка випускала штучні газони)».

Сьогодні астротурфінг широко використовується в інтернет-просторі, його координують організації, які називають "фабриками тролів".

Не тільки тролі: мітинги за участі бюджетників, масовка на зустрічах із представниками влади, фіктивні громадські рухи та партії, накручені перегляди та лайки в інтернеті, взаємне цитування та репост для просування потрібних текстів чи відео у тренди соцмереж чи пошукових систем – все це також імітація громадської підтримки.

Форми консультацій із громадськістю

Постановою №996 визначено:

- безпосередні форми
 - публічне громадське обговорення
 - електронні консультації із громадськістю
- опосередкована форма

- вивчення громадської думки

Електронні консультації проводяться у формі:

- електронного опитування для вивчення громадської думки з питань, віднесених до відання місцевого самоврядування.
Таке опитування може мати просту (певна кількість питань із закритим переліком варіантів відповідей; опитувальник з кількома варіантами відповіді, включно з відкритими запитаннями) та складну форми (опитувальник з можливістю редагування відповіді; з налаштуванням діапазону балів оцінки або рейтингування);
- електронного оприлюднення пропозиції щодо вирішення певного питання місцевого значення, місцевої політики з можливістю коментування та внесення власних пропозицій;
- електронного обговорення проекту акта органу місцевого самоврядування – оприлюднення проекту нормативно правового акта з можливістю коментування документа та внесення власної редакції норми чи положень проекту акта.

Публічне громадське обговорення передбачає організацію і проведення публічних заходів:

- конференцій,
- форумів,
- громадських слухань,
- засідань за круглим столом,
- зборів,
- зустрічей (нарад) із громадськістю;
- Інтернет-конференцій, відеоконференцій.

Додатково в рамках публічного громадського обговорення можуть проводитися засідання громадських рад, робочих груп, експертних рад, інших допоміжних органів, утворених при органах виконавчої влади.

Вивчення громадської думки здійснюється шляхом:

- проведення соціологічних досліджень та спостережень (опитування, анкетування, контент-аналіз інформаційних матеріалів, фокус-групи тощо);
- створення телефонних «гарячих ліній»;
- проведення моніторингу коментарів, відгуків, інтерв'ю, інших матеріалів у друкованих медіа та онлайн-медіа для визначення позиції різних соціальних груп населення та заінтересованих сторін;
- опрацювання та узагальнення висловлених у зверненнях громадян пропозицій та зауважень з питання, що потребує вивчення громадської думки.

Для організації вивчення громадської думки орган виконавчої влади може відповідно до законодавства укласти договори з дослідницькими організаціями, фахівцями, експертами, інститутами громадянського суспільства про проведення на умовах відкритого конкурсу фахових, наукових соціологічних досліджень, спостережень, експрес-аналізу пропозицій різних соціальних груп населення та заінтересованих сторін.

Забезпечення відкритості та прозорості на рівні громад

На офіційному вебсайті місцевої ради створюється рубрика чи розділ «Громадська участь», в якій повинен бути підрозділ «Консультації із громадськістю». Там має бути

розміщено:

- положення (порядок) про проведення консультацій, затверджене відповідною місцевою радою, або ж витяг зі статуту територіальної громади, де врегульовано питання консультацій;
- плани та звіти – річний орієнтовний план проведення консультацій на поточний рік, плани за минулі роки, звіти про їхнє виконання;
- публічні громадські обговорення – інформаційні повідомлення про публічні громадські обговорення, тексти проєктів актів, інформаційно-довідкові та аналітичні матеріали з питань, що є предметом публічних обговорень, анонси публічних заходів та звіти за результатами їхнього проведення та обговорень;
- електронні консультації із громадськістю – інформаційні повідомлення про проведення електронних консультацій, тексти проєктів нормативно-правових актів, інформаційно довідкові та аналітичні матеріали з питань, що є предметом публічних обговорень, звіти за результатами їхнього проведення та обговорень;
- консультації зі стейкхолдерами.

Проєкт Закону №4254 "Про публічні консультації"

Проєкт у розробці з 2016 року, оновлений законопроєкт зареєстрований 22.10.2020.

Мета публічних консультацій – узгодження публічних та приватних інтересів.

ОМС зазначені в переліку суб'єктів владних повноважень, на яких поширюється дія цього Закону.

Ст. 1 п. 7. Публічні консультації проводяться органами місцевого самоврядування відповідно до вимог цього Закону з урахуванням особливостей, визначених відповідною місцевою радою.

З яких питань проводяться публічні консультації?

- питання формування та реалізації державної, регіональної політики;
- вирішення питань місцевого значення;
- при підготовці проєктів стратегічних та програмних документів (концепцій, стратегій, програм, планів заходів тощо)
- при підготовці проєктів нормативно-правових актів.

Визначення заінтересованих сторін

У законопроєкті немає окремого визначення консультацій із громадськістю, а лише із заінтересованими сторонами.

Під заінтересованими сторонами в законопроєкті розуміються:

- громадяни України,
- іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України,
- громадські об'єднання, професійні спілки та їхні об'єднання,
- творчі спілки та їхні об'єднання,
- благодійні й релігійні організації,
- асоціації органів місцевого самоврядування,
- органи самоорганізації населення,
- непідприємницькі товариства,
- суб'єкти господарювання, їхні об'єднання,

- організації роботодавців, їхні об'єднання,
- саморегулювальні організації, на яких вплине прийняття рішення,
- інші особи, прав, свобод, інтересів чи обов'язків яких стосується рішення,
- інші особи, які виявили бажання брати участь у публічних консультаціях.

Щоб визначити потрібних стейкхолдерів, поставте такі запитання:

- на кого вплине ця політика?
- хто може мати вплив на рішення?
- хто має експертні знання з цієї теми?
- хто заінтересований у цій темі?
- хто може не погоджуватися з цим рішенням?

Групи осіб, яких можна залучити на основі зазначених запитань, і будуть стейкхолдерами.

Стейкхолдерів розділяємо на 4 основні типи:

- експерти-спеціалісти, які мають багато досвіду та знань з теми консультацій;
- залучені та поінформовані — громадяни, на яких безпосередньо впливає предмет консультацій, які добре обізнані з контекстом і зробили персональний внесок у результати консультацій;
- незалучені, але зазнають впливу — громадяни, на яких вплинуть результати консультацій, але які не обізнані з питанням та зазвичай не долучаються до консультацій;
- впливові особи та лідери думок — громадяни, які можуть впливати на суспільну думку щодо процесу консультацій та його результати (преса, спілки, політична опозиція, громадські активісти).

Обов'язки ОМС щодо проведення публічних консультацій

Організацію та проведення публічних консультацій здійснює ОМС як суб'єкт владних повноважень, що забезпечує вирішення питання місцевого значення та/або є розробником проекту акта.

Суб'єкт владних повноважень зобов'язаний:

- 1) здійснювати планування проведення публічних консультацій;
- 2) забезпечувати інформування заінтересованих сторін про проведення публічних консультацій;
- 3) дотримуватися вимог щодо проведення публічних консультацій, визначених законодавством;
- 4) звітувати про результати проведення публічних консультацій.

Права заінтересованих сторін

- отримувати від суб'єктів владних повноважень, посадових осіб суб'єктів владних повноважень відомості та інформацію, що необхідні для участі в публічних консультаціях (матеріали публічних консультацій), крім інформації з обмеженим доступом, а також звіт за результатами проведення публічних консультацій;
- подавати суб'єкту владних повноважень пропозиції з обговорюваних проектів актів відповідно до вимог, установлених цим Законом.

Онлайн-платформа для взаємодії із громадянами та інститутами громадянського суспільства (далі – Онлайн-платформа)

Проведення електронних консультацій суб'єктами владних повноважень забезпечується через Онлайн-платформу для взаємодії із громадянами та інститутами громадянського суспільства.

Держателем Онлайн-платформи є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах електронного урядування та електронної демократії.

Для створення додаткових можливостей для інформування заінтересованих сторін про проведення публічних консультацій на Онлайн-платформі ведеться Інформаційна база заінтересованих сторін, яка формується за поданими заінтересованими сторонами заявами. Інформація про заінтересовані сторони, яка розміщується в Інформаційній базі заінтересованих сторін, є публічною інформацією. Порядок ведення, вимоги щодо функціональних можливостей та технічний адміністратор Онлайн-платформи визначаються Кабінетом Міністрів України. До створення технічних можливостей для проведення електронних консультацій на Онлайн-платформі електронні консультації проводяться суб'єктами владних повноважень на власному офіційному вебсайті.

Консультаційний документ

Суб'єкт владних повноважень (ОМС) готує консультаційний документ, який містить:

- найменування суб'єкта владних повноважень, який проводить публічні консультації;
- опис проблеми, яка потребує розв'язання, та альтернативні варіанти її розв'язання, обґрунтування варіанта, який пропонується обрати;
- відомості про заінтересованих сторін та можливий вплив на них у разі прийняття відповідного рішення;
- форми та строки проведення публічних консультацій;
- електронну (поштову) адресу або посилання на сторінку Онлайн-платформи та/або офіційного вебсайту суб'єкта владних повноважень, де здійснюється проведення публічних консультацій, інформацію про строк і порядок подання пропозицій;
- прізвище, ім'я уповноваженої особи суб'єкта владних повноважень, відповідальної за проведення консультацій, контактну інформацію;
- строк і спосіб оприлюднення звіту про проведення публічних консультацій.

Консультаційний документ також може містити запитання, відповіді на які дають змогу, зокрема, з'ясувати ставлення заінтересованих сторін до пропонованих альтернативних варіантів вирішення питань щодо можливого впливу рішення органу місцевого самоврядування на інтереси заінтересованих сторін, а також зібрати інформацію, необхідну для визначення інших можливих варіантів розв'язання проблеми.

У разі проведення публічних консультацій на етапі розроблення проєкту акта до консультаційного документа додається проєкт акта.

Порядок проведення публічних консультацій

Суб'єкт владних повноважень (ОМС) проводить публічні консультації у такому порядку:

- готує план проведення публічних консультацій;
- оприлюднює консультаційний документ на Онлайн-платформі та на власному офіційному вебсайті;

- забезпечує інформування заінтересованих сторін про проведення публічних консультацій;
- проводить заходи в рамках публічних консультацій;
- оприлюднює пропозиції, отримані під час публічних консультацій, на Онлайн-платформі та на власному офіційному вебсайті;
- вивчає та аналізує пропозиції;
- оприлюднює звіт про результати проведення публічних консультацій, доопрацьований проєкт акта на Онлайн-платформі та на власному офіційному вебсайті.

Проведення публічних консультацій розпочинається із дня оприлюднення консультаційного документа на Онлайн-платформі та на власному офіційному вебсайті і завершується у строки, визначені в консультаційному документі.

Матеріали публічних консультацій архівуються та зберігаються на Онлайн-платформі та на власному офіційному вебсайті не менше ніж п'ять років із дня завершення проведення публічних консультацій.

Оприлюднення консультаційного документа та інформування про оприлюднення також додатково може здійснюватися в засобах масової інформації, соціальних мережах тощо.

Форми проведення публічних консультацій **електронні консультації**

- шляхом оприлюднення консультаційного документа на Онлайн-платформі та на офіційному вебсайті ОМС для отримання пропозицій та/або відповідей на запитання;

публічне обговорення

- шляхом проведення публічних заходів (засідань за круглим столом, слухань, конференцій, фокус-груп, зустрічей, інтернет-/відеоконференцій тощо);

адресні консультації

- шляхом надсилання заінтересованим сторонам консультаційного документа для з'ясування позиції заінтересованих сторін щодо суті проєкту акта, зокрема в частині впливу на інтереси таких сторін.

Публічні консультації можуть проводитися одночасно в різних формах.

Особливості проведення електронних консультацій

Електронні консультації є обов'язковою формою проведення публічних консультацій.

Заінтересовані сторони, які беруть участь в електронних консультаціях:

- надсилають пропозиції на електронну адресу, зазначену в консультаційному документі, або
- розміщують їх у формі електронних коментарів, або
- надають відповіді на запитання на сторінці Онлайн-платформи та/або офіційного вебсайту суб'єкта владних повноважень, де здійснюється проведення електронних консультацій.

Особливості адресних консультацій

Адресні консультації проводяться додатково до електронних консультацій за рішенням ОМС.

ОМС визначає заінтересовані сторони та забезпечує надсилання їм консультаційного документа.

Заінтересовані сторони надають відповіді на запитання, визначені в консультаційному документі, пропозиції та коментарі в порядку, визначеному в консультаційному документі.

Особливості проведення публічного обговорення

Публічне обговорення проводиться додатково до електронних консультацій за рішенням суб'єкта владних повноважень, якщо обговорюваний проєкт акта:

- 1) стосується конституційних прав, свобод та обов'язків громадян;
- 2) стосується інтересів територіальних громад, здійснення повноважень органів місцевого самоврядування (за умови, якщо публічні консультації проводяться державними органами);
- 3) запроваджує нове правове регулювання у певній сфері суспільних відносин, у зв'язку з чим у заінтересованих сторін виникають нові права або обов'язки, надаються пільги або встановлюються обмеження для цих сторін;
- 4) стосується питань фінансування та правового статусу, надання пільг чи встановлення обмежень для об'єднань громадян, громадських спілок, інших непідприємницьких товариств;
- 5) визначає стратегічні цілі, пріоритети і завдання у відповідній сфері державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення, (зокрема у проєктах державних і регіональних програм економічного, соціального і культурного розвитку, рішеннях стосовно їхнього виконання);
- 6) впливає на стан навколишнього природного середовища, екологічну, біологічну і генетичну безпеку.

Суб'єкт владних повноважень може прийняти рішення про проведення публічного обговорення також в інших випадках.

Публічне обговорення передбачає:

- оприлюднення суб'єктом владних повноважень на Онлайн-платформі та на офіційному вебсайті ОМС не пізніше ніж за три робочих дні до дати проведення публічного обговорення інформації про дату та місце його проведення з посиланням на оприлюднений консультаційний документ;
- інформування заінтересованих сторін про проведення публічного обговорення (зокрема шляхом розсилання визначеним заінтересованим сторонам запрошення взяти участь у публічному обговоренні; поширення інформації у засобах масової інформації, соціальних мережах, публічних місцях);
- проведення публічних заходів;
- фіксацію пропозицій, зауважень, коментарів, висловлених під час публічних заходів.

Строк проведення публічних консультацій

Строк проведення публічних консультацій визначається суб'єктом владних

повноважень з урахуванням складності питання, терміновості, пріоритетності, строків виконання завдань, необхідності проведення публічного обговорення.

Строк проведення публічних консультацій не може становити менше 15 робочих днів, якщо інше не передбачено законом або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Строк проведення публічних консультацій обчислюється з моменту оприлюднення консультаційного документа.

Подання пропозицій заінтересованими сторонами

Заінтересовані сторони під час подання пропозицій зазначають такі відомості: прізвище, ім'я, по батькові, контактну інформацію (електронну адресу, засоби телефонного зв'язку). Юридичні особи зазначають найменування, місцезнаходження, код згідно з ЄДРПОУ, дані контактної особи.

Пропозиції заінтересованих сторін, отримані під час проведення публічних консультацій в різних формах, із зазначенням найменування організації, що подала пропозиції, або прізвища, імені, по батькові автора оприлюднюються на Онлайн-платформі та на офіційному вебсайті суб'єкта владних повноважень не пізніше п'яти робочих днів із дня надходження.

Оприлюднення персональних даних фізичних осіб здійснюється з урахуванням вимог Закону України "Про захист персональних даних" та у формі відкритих даних.

Пропозиції, що надійшли під час публічних консультацій, вивчає та аналізує суб'єкт владних повноважень.

Звіт за результатами проведення публічних консультацій

За результатами публічних консультацій ОМС як суб'єкт владних повноважень готує звіт, до якого включається інформація про всі заходи, проведені в рамках публічних консультацій.

Звіт про результати публічних консультацій, доопрацьований за результатами проведення публічних консультацій проект акта ОМС в обов'язковому порядку оприлюднює на Онлайн-платформі та на своєму офіційному вебсайті не пізніше 30 робочих днів після дня завершення публічних консультацій.

Прийняття проектів актів без проведення публічних консультацій

Суб'єкт владних повноважень у терміновому порядку без проведення публічних консультацій розробляє проекти актів з питань запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, ліквідації їхніх наслідків, з інших питань, пов'язаних з виникненням загрози життю, здоров'ю, свободі, безпеці людини за умови, що на Онлайн-платформі у день прийняття такого акта буде розміщена інформація щодо:

- необхідності прийняття проекту акта без проведення публічних консультацій з відповідним обґрунтуванням;
- текст прийнятого акта.

Інформація додатково може оприлюднюватися шляхом поширення через засоби масової інформації.

Координація проведення суб'єктом владних повноважень публічних консультацій

Проведення публічних консультацій забезпечують структурні підрозділи суб'єктів владних повноважень, що відповідають за питання формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення, розробляють проекти актів.

Для координації проведення публічних консультацій суб'єкт владних повноважень визначає структурний підрозділ або відповідальну особу.

Наслідки порушення порядку проведення публічних консультацій

Розгляд проєктів актів, щодо яких не проведено публічних консультацій, відкладається до проведення таких консультацій (крім випадків, вказаних раніше). Порушення вимог щодо проведення публічних консультацій, визначених цим Законом, може бути підставою для перегляду прийнятого акта та в разі необхідності внесення змін до нього або його скасування.

Переваги ефективних публічних консультацій

- відкривають громадянськості легітимний та конструктивний шлях до впливу на формування владних рішень;
- поліпшують обізнаність громадян щодо місцевої політики, заходів та послуг, ролі й компетенцій ОМС;
- розширюють коло тих, хто робить внесок у формування місцевої політики;
- удосконалюють процес ухвалення рішень та поліпшують роботу ОМС;
- заохочують генерування ідей та впровадження інноваційності, залучаючи ширше коло стейкхолдерів;
- допомагають посадовцям орієнтуватися у громадській думці з основних питань;
- забезпечують розробку таких правил і процедур (політики) та послуг, які задовольнятимуть актуальні суспільні потреби;
- формують громадську підтримку місцевої політики;
- підвищують рівень прозорості й підзвітності ОМС, допомагають побудувати довіру між громадою і місцевою владою.

Застереження

Зловживання публічними консультаціями, проведення консультації щодо кожного рішення ОМС може призвести до «втоми» від консультацій.

Публічні консультації не можна використовувати для формального схвалення уже затверджених рішень.

Проведення публічних консультацій найбільш ефективно та корисне на початкових етапах (визначення проблеми або розробки рішення), оскільки так консультації можуть вплинути на кінцеву версію рішення перед її затвердженням.

Водночас публічні консультації важливі і для інших стадій формування рішення.

Наприклад, вони можуть допомогти визначити ризики та витрати, пов'язані з реалізацією рішення.

Формалізовані заходи публічного обговорення

Формат заходу	Характеристики
Конференція (від лат. conferscio – збирати в одне місце)	<ul style="list-style-type: none">✓ Збори, нарада груп осіб, окремих осіб, організації для обговорення певної проблематики, яка визначена заздалегідь.✓ Головною метою конференцій є представлення доповідей та обговорення матеріалу з гостями.✓ Можна дослідити якусь певну тему в рамках тематики конференції та розповісти про все те, що дізнались, іншим.
Форум (колись площа в центрі давньоримських міст)	<ul style="list-style-type: none">☐ Захід для обговорення глобальних проблем.☐ Форум (спілкування) – місце (майданчик) для спілкування та дискусій людей з різних тем життя; також власне сам процес спілкування.
Круглий стіл	<ul style="list-style-type: none">✓ На круглі столи збирається небагато учасників для обговорення конкретних тем.✓ Формат корисний для визначення потенційного консенсусу або суперечливих питань.✓ Учасниками переважно є експерти або поінформовані громадяни.✓ Модератор визначає тему та забезпечує кожному рівні можливості для участі. Тривалість 2-3 години, 8-15 учасників.

Онлайн-інструменти обговорень

Дискусійні вебфоруми – це зазвичай відкриті платформи, доступ до яких надають на певний період часу, де учасники можуть викласти та обговорити свої думки, ідеї та історії стосовно різних тем.

- Питання, щодо яких виникають широкі дискусії в суспільстві, приваблюють більшу кількість учасників.
- До закритих платформ або форумів доступ одержують тільки конкретні стейкхолдери.
- Дискусійні вебфоруми варто використовувати для формування безпечного середовища учасників з високим рівнем залученості, зокрема експертів, особливо якщо вони перебувають у різних місцях країни.
- Хоча подібні заходи створюють відчуття активної залученості, немодеровані форуми можуть надати вам дуже неструктуровані дані.

Вебінар — це презентація або воркшоп, що транслюється через інтернет з використанням відеоконференції. Під час вебінару учасники-глядачі можуть надавати запитання та коментарі, на які відповідає доповідач вебінару. Вебінари можна записувати.

Неформалізовані заходи публічного обговорення

Формат заходу	Характеристики
Фокус-групи	<ul style="list-style-type: none">✓ Фокус-групи використовують для вивчення думок і реакцій певної частини населення, щоб спроектувати очікування на широкий загал.✓ Можуть бути доречним способом проведення консультацій із групою тих стейкхолдерів, що зазвичай є менш залученими.✓ Фокус-групи також дають можливість протестувати ідеї із групою експертів або поінформованих громадян.✓ Модератор скеровує обговорення за допомогою низки відкритих запитань. Тривалість: 2 години, 6-10 учасників.
Воркшоп, робоча майстерня, семінар	<ul style="list-style-type: none">☐ Воркшопи дають змогу залучити експертів та стейкхолдерів, що зазнають впливу/мають заінтересованість, до участі у структурованій низці заходів.☐ У проведенні публічних консультацій цей формат можна використовувати для пошуку рішень конкретної проблеми.☐ Модератор надає довідкову інформацію та активно фасилітує роботу.☐ Тривалість: 3 години, 5-20 учасників.

Workshop (робоча майстерня) – це захід, спрямований на навчання та напрацювання нових навичок.

- Часто у процесі проведення воркшопу учасники отримують знання самостійно.
- Основні відмінності воркшопу від заходів іншого типу – висока інтенсивність групової взаємодії, активність і самостійність учасників, напрацювання актуального досвіду й особисте переживання.
- Воркшопи відмінно підходять для мозкового штурму, інтерактивного навчання, побудови командної взаємодії і вирішення проблем.
- У ситуації, коли метою вашого воркшопу є прийняття рішення, чим більше людей відвідає захід, тим менше ймовірність того, що ви виробите рішення. У такому випадку намагайтеся звести до мінімуму кількість учасників воркшопу (наприклад, шляхом обмеження часу виступу наприкінці заходу людям, які просто зацікавлені).

Поради, як зробити воркшоп ефективним:

- Визначте мету заходу.
- Вирішіть, хто буде присутній на заході.
- Виберіть правильне місце проведення.
- Створіть список основних моментів заходу для обговорення, а потім розбийте кожен більший пункт на деталі, які ви хочете донести до своєї аудиторії.
- Вкажіть, які групові дискусії та практики будуть проводитися в певний момент воркшопу.
- Активізуйте продуктивність.
- Додайте емоційну складову у ваш захід. Зробіть інформацію цікавою і такою, що запам'ятовується вашій аудиторії.
- Розробіть план дій після воркшопу.
- Створіть анкету для всіх учасників в кінці заходу і дайте їм можливість поділитися своєю думкою про те, як все пройшло.
- Визначте, як ви будете записувати ідеї від кожної групи.

- Чи будуть учасники викрикувати їх, поки модератор їх записує, або вони запишуть свої власні ідеї, а потім передадуть їх ведучому?
- Якщо у воркшопі беруть участь п'ять або менше груп, витратьте час, щоб уся команда могла оцінити ідеї кожної невеликої групи.
- Це відмінний спосіб звузити список ідей і виокремити вдалі ідеї в short list (короткий список).

Ефективний спосіб урізноманітнити навчання і перемкнути учасників на інший вид діяльності – залучити аудиторію воркшопу до групових вправ. Для кожного воркшопу слід розробляти специфічні групові вправи. Виділіть час на проведення веселих і цікавих групових вправ, що утримують всіх учасників воркшопу в тонусі.

<u>Формат заходу</u>	<u>Характеристики</u>
<u>Таунхол-зустрічі (зустрічі громади)</u>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ <u>Це публічні заходи, на яких люди обговорюють питання, актуальні для їхньої громади.</u> ✓ <u>Їх часто проводять за участі представників органів державної та місцевої влади.</u> ✓ <u>Заходи привертають увагу стейкхолдерів, що зазнають впливу/мають заінтересованість, а також тих, хто зазвичай не залучається до проведення консультацій.</u> ✓ <u>Тривалість: 2-3 години, 30+ учасників</u>
<u>Групові обговорення</u>	<ul style="list-style-type: none"> ❑ <u>Групові дискусії є корисним способом заохочення змістовних дискусій серед великої групи (20+) учасників різних типів.</u> ❑ <u>Цей формат використовують для різноманітних цілей, зокрема визначення проблем, рішень та пріоритетів.</u> ❑ <u>Після представлення довідкової інформації учасники діляться на маленькі групи та відповідають на запитання.</u> ❑ <u>Тривалість: 2-3 години, понад 20 учасників, розділених на групи по 3-8 осіб.</u>

Групове публічне обговорення «Світове кафе»

«Світове кафе» (World cafe) – всесвітньо відомий метод, випадково винайдений Девідом Айзексом та Хуанітою Браун. Він пропонує використання декількох комунікативних майданчиків, які працюють над певним завданням із заздалегідь визначеної теми.

- Це технічно нескладний, але ефективний метод створення діалогу.
- Акцент робиться на спілкуванні між учасниками і на продукуванні нових думок та ідей.
- Це розмова про суть справи в неофіційній обстановці.
- Позитивна атмосфера – один з основних факторів, що сприятимуть творчому зростанню та розвитку учасників.
- В ідеалі для розмови варто вибрати світле затишне приміщення, яке нагадує кав'ярню, можна ввімкнути ненав'язливу музику. Доречно запропонувати учасникам каву.
- Зустріч веде фасилітатор.
- На самому початку розмови варто повідомити гостям, що спілкування відбуватиметься в незвичайному форматі.

Проводиться для обговорення трьох–чотирьох взаємопов'язаних питань, визначених організатором, з метою неформального напрацювання пропозицій щодо них.

Формат заходу передбачає:

- коротке введення у тематику обговорення від модератора;

- розміщення міні-груп учасників за столиками, організацію обговорення певного питання «господарем» столика, фіксацію ідей на «скатертинах» (аркушах паперу великого формату);
- переміщення міні-груп до інших столиків та організацію «господарем» столика обговорення питання з новими учасниками з урахуванням вже напрацьованих попередніми міні-групами пропозицій (доки усі міні-групи не проведуть обговорення за всіма столиками) ;
- узагальнення «господарями» столиків пропозицій, винесення їх на підсумкове обговорення усіма учасниками заходу;
- також на завершення захід може доповнювати «ярмарок ідей» - голосування наліпками за узагальнені пропозиції.

«Світове кафе»: поради

- Для того, аби обговорення було ефективним, у групі має бути не менше 12-14 осіб.
- Аудиторію краще ділити на невеликі групи, по 3-7 осіб.
- Учасники розміщуються за окремими столами.
- Кожна група обговорює одне конкретне питання протягом 15 – 20 хвилин, потім переходить до наступного столу, за яким обговорюють інше питання.
- За кожним столом «модератор столу», «хазяїн» збирає та групує думки від «гостей», а потім повідомляє їх усім учасникам.
- Усі «гості» кафе ознайомлюються із пропозиціями та ідеями один одного, кожен може висловитися та дізнається думки колег.
- Після цього відбуваються презентації від кожного столика з подальшим обговоренням.

«Світове кафе»: особливості проведення

Учасники можуть не бути детально обізнаними у питанні, винесеному на обговорення, але є заінтересованими сторонами щодо нього.

Тривалість до 2 год.

Програма передбачає підготовку організатором стислої програми (порядку денного) заходу із зазначенням переліку питань, які розглядатимуться за столиками.

Участь в обговоренні. Учасники мають рівні права та можливості висловитися, але у порядку, який визначає «господар» столику, а під час підсумкової дискусії – загальний модератор (обираються організатором).

Очікуваний результат. Очікується наявність різних думок, дискусії. Результат обговорення передбачає досягнення певного консенсусу у рамках міні-груп за столиками.

Оформлення результату. Узагальнений «господарями» столиків перелік узгоджених пропозицій.

Переваги і недоліки «світового кафе»

переваги	недоліки
<ol style="list-style-type: none">1. Дозволяє організатору формувати попередній список запрошених з урахуванням балансу представлення різних стейкхолдерів.2. Передбачає деталізоване та аргументоване обговорення питання у рамках роботи міні-груп (столиків).3. Дозволяє почути думку усіх учасників.4. Передбачає формулювання у міні-групі консолідованих пропозицій.5. Обговорення має неформальний характер, без домінуючої позиції організатора, що сприятиме формуванню довіри до його результатів.6. Як правило, не потребує залучення коштів для проведення заходу (може відбуватися у приміщенні організатора, яке достатнє для розміщення запрошених).	<ol style="list-style-type: none">1. Дозволяє дізнатися думку лише обмеженого кола представників заінтересованих осіб (така «елітарність» може викликати критику інших представників).2. Потребує залучення додаткових ресурсів для фасилітації обговорень у міні-групах («господарі» столиків).3. Учасники не мають можливості брати на себе співвідповідальність за обговорення.

«Дослідницька прогулянка»

Проводиться для обговорення одного питання чи декількох взаємопов'язаних питань, визначених організатором, з метою більш глибокого та наочного їх дослідження та вивчення можливостей їх вирішення.

Формат заходу передбачає:

спільну прогулянку представників заінтересованих сторін, під час якої фіксуються (на фото, відео) певні особливості місцевості, об'єктів, з якими пов'язані проблемні питання, та одночасно обговорюються шляхи їх вирішення.

Учасники: необмежена кількість; можуть не бути детально обізнаними у питанні, винесеному на обговорення, але є заінтересованими сторонами щодо нього.

Тривалість: 2–3 год.

Програма передбачає підготовку організатором орієнтовного маршруту і сценарію прогулянки.

Участь в обговоренні. Учасники мають рівні права та можливості висловитися.

Очікуваний результат. Очікується наявність різних думок, дискусії. Результат обговорення передбачає досягнення певного консенсусу.

Оформлення результату. Узагальнений перелік пропозицій, можливий варіант – карта маршруту «дослідницької прогулянки» із зафіксованими пропозиціями.

«Дослідницька прогулянка»: переваги і недоліки

Переваги:	Недоліки:
<ol style="list-style-type: none">1. Дозволяє залучити до обговорення широке коло представників заінтересованих сторін.2. Дозволяє деталізовано та аргументовано обговорити питання, розкрити більш глибоке емоційне ставлення представників заінтересованих сторін до нього.3. Передбачає пошук консолідованого рішення, у результаті чого учасники довірятимуть такому рішенню та нестимуть співвідповідальність.4. Обговорення має неформальний характер, без домінуючої позиції організатора, що сприятиме формуванню довіри до його результатів.5. Учасники беруть на себе співвідповідальність за обговорення.6. Як правило, не потребує залучення коштів для проведення заходу.	<ol style="list-style-type: none">1. Оскільки формат передбачає відкритість для участі усіх бажаних, організатор не може збалансувати представлення на заході усіх стейкхолдерів.2. Має обмежену сферу застосування (проблеми, пов'язані з певною місцевістю або об'єктом).3. Обговорення може бути несфокусованим та емоційним, у зв'язку з чим існує потреба залучення фасилітаторів.4. Є ризик, що нечисленна, але активна меншість учасників захопить ініціативу в ході дискусії.

Формат «відкритого простору»

Технологія відкритого простору (Open Space Technology) – це креативний метод провадження діалогу/дискусій у групах від 100 до 1000 осіб, що застосовується для стратегічного розвитку, пошуку рішень у проблемних ситуаціях, розвитку команд, у роботі у «групах за інтересами» тощо.

Проводиться для обговорення значної кількості об'єднаних однією темою питань, які формулюють учасники самостійно, з метою виявлення проблем та пошуку ідей щодо їх розв'язання.

Формат заходу передбачає:

- коротке введення у тематику обговорення від модератора;
- ініціювання учасниками обговорень проблемних питань у тематичних секціях;
- проведення обговорень проблемних питань в тематичних секціях з модерацією ініціатором обговорення та підготовка коротких звітів про результати;
- формулювання дій на майбутнє – кроків для вирішення проблемних питань («наступні кроки»);
- презентацію результатів, підсумкове обговорення.

Учасники можуть не бути детально обізнаними у питанні, винесеному на обговорення, але є заінтересованими сторонами щодо нього.

Тривалість один–два дні.

Програма. Не передбачає підготовку організатором конкретної програми, порядок денний учасники формують самостійно. Заздалегідь повідомляється загальна тема обговорення.

Участь в обговоренні. Учасники мають рівні права та можливості самостійно обрати теми для обговорення, організувати дискусію у своїй секції, відвідувати будь-які секції у будь-який час. Водночас загальну модерацію заходу здійснює запрошений організатором модератор.

Очікуваний результат. Очікується наявність різних думок, дискусії. Результат обговорення не передбачає досягнення певного консенсусу.

Оформлення результату. «Книга результатів обговорення», яка містить протоколи обговорень у секціях та зафіксовані «наступні кроки».

Порядок проведення «відкритого простору»

- Ведучий (модератор) вітає учасників та коротко нагадує тему і мету зустрічі.
- Далі учасників запрошують визначити питання, ідею чи проблему, що стосується теми зустрічі.
- Учасники, котрі хочуть підняти якесь питання (ідею чи проблему) виходять на центр кола, записують його на папері і оголошують всім присутнім, а тоді обирають час та місце обговорення запропонованої підтеми і вішають своє оголошення на стіні.
- Така стіна і стане порядком денним зустрічі.
- Кожен з учасників може, але жоден не зобов'язаний пропонувати тему для дискусії в малих групах. Проте, якщо учасник вивішує питання на стіні, очікується, що йому справді не байдужа ця тема і він може розпочати дискусію довкола неї. Ця особа також відповідає за написання короткого звіту про перебіг дискусії, що дасть вільний доступ до змісту обговорення будь-кому з учасників зустрічі.
- Не існує обмежень щодо кількості запропонованих підтем під час зустрічі.
- Порядок проведення «відкритого простору»
- Коли оголошено і вивішено всі підтеми на стіну, учасники записуються і беруть участь в обраних ними дискусіях.
- Обговорення загалом тривають по півтори години.
- Відкриття та створення порядку денного триває близько години, навіть на зустрічах з великою кількістю учасників.
- Після відкриття та створення порядку денного починається робота в малих групах. Присутні й організують кожну сесію.
- Учасники вільно вирішують, в якому обговоренні вони хочуть брати участь, а також мають право переходити із групи у групу в будь-який час.
- Усі звіти про перебіг дискусій будуть зібрані (у невідредагованому варіанті) та доступні для детального ознайомлення та подальшого використання учасниками зустрічі.

Філософія «відкритого простору»

- Хто би не прийшов – потрібний, а отже будь-яка людина, що прийшла на зустріч – бажана, адже її справді цікавить тема.
- Що би не відбулося – так мало бути. Це означає, що учасники повинні уважно сприймати поточні події, а не гадати, що би могло відбутися.
- Коли би не розпочалося – завжди вчасно, і це пояснює відсутність заданого розкладу чи структури та підкреслює творчість та інновації.
- Коли би не закінчилося – тоді й закінчилося: це заохочує учасників не витратити час даремно та не продовжувати далі, коли плідні обговорення добігли кінця.

«Закон двох ніг» або «закон руху»:

Якщо під час обговорення ви усвідомлюєте, що користі нема ні для вас, ні від вас – скористайтесь «законом двох ніг» – ідіть у місце більш продуктивне.

Переваги і недоліки «відкритого простору»

переваги	недоліки
<ol style="list-style-type: none">1. Дозволяє організатору формувати попередній список запрошених з урахуванням балансу представлення різних стейкхолдерів.2. Передбачає деталізоване та аргументоване обговорення питання у рамках тематичних секцій.3. Дозволяє почути думку усіх учасників.4. Учасники беруть на себе співвідповідальність за обговорення.5. Обговорення має неформальний характер, без домінуючої позиції організатора, що сприятиме формуванню довіри до його результатів.	<ol style="list-style-type: none">1. Потребує залучення додаткових ресурсів для модерації заходу (бажано залучити модератора, який є фахівцем у технології проведення відкритих просторів).2. Внаслідок самоорганізації обговорень в рамках відкритого простору його результати можуть не відповідати очікуванням організатора (зокрема, щодо тематики, деталізації тощо).3. Потребує залучення додаткових видатків (на оренду великого приміщення, харчування учасників тощо).

Громадянська/громадська панель

Представницький, консультативний орган місцевих жителів.

Як правило, використовується державними установами, місцевими органами влади та їхніми партнерами для визначення місцевих пріоритетів та консультування від мешканців з конкретних питань.

Масштаб: Місто, об'єднана громада, інше територіальне утворення. Кількість учасників панелей громадян зазвичай наближається до 75, але може становити до 200 випадково обраних людей.

Тривалість: Панель зазвичай триває кілька тижнів.

Під час засідань на панелі учасники, по-перше, ознайомлюються з обговорюваною темою, беруть участь у зустрічах з експертами та сторонами, заінтересованими в цій темі, ставлять додаткові запитання. На другому етапі – обговорюють, поки не будуть сформульовані рекомендації за підтримки, близької до консенсусу.

Потім вони опрацьовують й обговорюють рекомендації, за які остаточно проголосують – переможні стають обов'язковими для врахування органами влади.

Переваги: Метою роботи групи громадян є розробка конкретних рекомендацій для місцевого самоврядування за попередньою темою.

Громадянська/громадська панель: етапи

Назва	Суть
Розробка й затвердження програми	Програма стосується організації та проведення зустрічей (обговорення, дискусій) із громадою
Вибір учасників	Ті, хто братимуть участь у зустрічах і дискусіях із громадою на правах експертів; вибір панелістів
Інформаційна кампанія	Інформування про проведення панелі; підготовка навчально-інформаційних матеріалів
Консультації	Консультації у формі збору думок і рекомендацій
Зустрічі	Зустрічі із громадою, обговорення й дискусії (громадянська панель)
Звітування	Представлення звіту та рекомендацій, отриманих у рамках зустрічей із громадою (громадянська панель)

Форми діалогу та співпраці влади і громади

Консультативні групи

- Вибрані учасники беруть участь в обговоренні для ухвалення рішень з визначеної теми.
- Можна запросити окремих громадян як-от експертів чи представників інститутів громадянського суспільства стати членами консультативних органів.

Створення консультативних органів характерно для Фінляндії; їхнє основне завдання оцінювання урядової політики або державних програм.

Дорадчі комітети як форум для консультацій на постійній основі.

Комітети, які складаються з представників громадськості, запрошених органами влади для забезпечення широкого представництва різноманітних груп.

Наприклад, у Польщі національний дорадчий комітет надає поради уряду щодо державної політики та всіх питань, що стосуються недієздатних осіб. Данія створила 31 комітет з представниками заінтересованих сторін, кожний з яких покриває специфічну сферу політики Європейського Союзу

Переваги та хиби дорадчого комітету / консультативної групи

Дорадчі комітети/консультативні групи можуть бути особливо корисними під час розроблення рішень на основі консенсусу з комплексних питань, які передбачають розгляд багатьох проблем, що цікавлять громадян.

«-» Без визначення конкретних завдань і результатів, які мають бути досягнуті, і термінів робота дорадчого комітету / групи може не забезпечити позитивного кінцевого результату.

Ефективність дорадчого комітету / групи може залежати від рівного представництва в ньому різноманітних верств населення (для уникнення домінування однієї групи над іншою)

Відкриті години

- Цей інструмент дає змогу громадянам на регулярній основі зустрічатися та розмовляти з розробниками державної/місцевої політики.
- Дає змогу перебувати в безпосередньому контакті з представниками влади для донесення думки громадян.
- Зазвичай проводяться раз на тиждень. Графік проведення таких зустрічей розміщують на офіційних сайтах інституцій, інформаційних бордах у приміщеннях інституцій тощо.
- Громадяни можуть звертатися з особистими зверненнями або виступати представниками інтересів певної організації.

«+» Сприяють скасуванню меж між вищими посадовими особами й громадянами та ставлять їх на час обговорення на платформу партнерських стосунків. Такий безпосередній контакт дає змогу посадовцю зрозуміти настрої громади, оцінити рівень громадського задоволення урядовою/місцевою політикою, а громадянину – бути почутим.

Громадські панелі (citizens' panels)

Групи громадян, яких обирають на основі репрезентативної вибірки.

Влада на постійній основі проводить консультації з громадською панеллю через телефонні чи поштові дослідження, інтерв'ю чи семінари для отримання зворотного зв'язку щодо різноманітних урядових ініціатив.

У Великій Британії People's Panel складається з 5000 громадян, вибраних на випадковій основі, які представляють населення країни за віковою, статевою та регіональною ознаками.

Узгоджувальні конференції

Невеликі засідання (за складом подібні до фокус-групи), основне завдання яких – узгодження певного рішення проблеми або певного варіанта політики.

Організують узгоджувальні конференції заінтересовані органи влади на основі випадково вибору кандидатів для вирішення того чи іншого питання.

Цей інструмент широко застосовують у країнах, таких як Данія та Норвегія, які проводять узгоджувальні конференції з багатьох аспектів нових технологій, як, наприклад, генетично модифікована їжа.

Інший приклад – проведення за ініціативи та сприяння Центру економічного та навколишнього розвитку Великої Британії національної узгоджувальної конференції щодо радіоактивних відходів.

Громадське журі

Цей інструмент дуже подібний до узгоджувальної конференції, теж на основі випадкового вибору кандидатів, однак відрізняється кількома ознаками.

Процес запитань відбувається як у залі суду, тобто відкритий для широкого загалу. Сам процес запитувань та обговорення набагато коротший у часі, а висновки не обов'язково повинні містити консенсус.

Процедура відкрита для всіх охочих (і не фахівців з цього питання також).

Наприклад, у Франції громадське журі бере участь в аналізованні та оцінюванні системи охорони здоров'я.

«+» Після проведення узгоджувальних конференцій або громадських журі можна отримати думку випадкових людей з приводу урядового/місцевого рішення.

«-» Під час таких консультацій буде дуже важко дійти одного узгодженого рішення.

Традиційні тристоронні комісії та спільні робочі групи

Ці інструменти дають змогу залучити вибрану групу експертів, представників НДО, до спільних груп з представниками урядових структур.

Такі групи опрацьовують конкретні пропозиції щодо урядової політики. Вони працюють самостійно, з певним ступенем закритості до моменту досягнення порозуміння між членами групи.

Результатом їхньої роботи можуть бути схвалення пропонованої політики або опрацювання альтернативного проекту закону, а також він може передбачати спільну реалізацію пропозиції, наприклад, за допомогою публічно-приватного партнерства. *Тристоронні комісії уряду, бізнесу та профспілок є традиційним інструментом вироблення політики для Австрії, Німеччини. У Польщі, наприклад, існує спільна комісія уряду та місцевого самоврядування, основне завдання якої – опрацювання проектів політичних рішень уряду, найважливіших для самоврядування, і реформа публічної адміністрації (жодної ініціативи у сфері самоврядування уряд не може схвалити без формальної згоди на це комісії)*

«Відкриті» робочі групи

Цей інструмент використовує таку саму схему, що й тристоронні комісії та спільні робочі групи.

На противагу цим інструментам відкриті робочі групи працюють публічно (відкрито) і мають змогу залучати до обговорення широкий загал.

Наприклад, уряд Фландрії (Бельгія) створив спільні робочі групи із залученням представників асоціацій, які представляють або допомагають незахищеним верствам населення, для опрацювання політики у сфері подолання бідності та ресоціалізації.

Громадські форуми

Широке обговорення групами інтересів і представниками громадянського суспільства певної сфери політики чи питання.

Громадський форум є певною рамкою для спільного обговорення й опрацювання варіантів політики та забезпечення активного залучення широкого загалу.

Результат роботи – безпосередній внесок до формування урядової/місцевої політики. Громадські форуми стають щоденною діяльністю, яку організують організації громадянського суспільства.

У Норвегії Молодіжний форум за демократію збирає молодь віком від 15 до 26 років, більшість з яких – представники молодіжних організацій. Форум визначає бар'єри, що стоять на перешкоді залучення молоді до політики, пропонують нові інструменти й заходи. Міністр сім'ї та молоді отримує безпосередньо пропозиції, опрацьовані форумом.

Оцінка заінтересованими сторонами

Цей інструмент дає змогу здійснити оцінку урядових політик представниками заінтересованих сторін та інституцій громадянського суспільства.

Уряд надає доступ до даних/інформації, необхідних для проведення аналізу, і бере на себе зобов'язання опублікувати результати оцінки.

Результати зазвичай містять аналіз наявної політики та рекомендації або пропозиції щодо змін.

Уряд Італії, наприклад, отримує оцінку своєї діяльності від асоціацій споживачів і використовує її результати для зміцнення стосунків з інституціями громадянського суспільства.

Таун Холл Митинг (міське зібрання 21 сторіччя)

Town Hall Meeting - неформальне публічне зібрання місцевих мешканців певної території (зазвичай невеличкого містечка).

Такий формат більше зосереджується на публічних обговореннях, де необхідно стимулювати до активності безпосередніх учасників, аніж на експертних доповідях,

форматах «питання-відповідь» та круглих столах.

Строкати групи громадян беруть участь у дискусії за окремими столами (близько 10-12 людей за столом), детально обговорюючи ключові складові різних варіантів вирішення проблеми, проблему спрямування коштів або питання планування.

Відповідальних за прийняття рішення осіб запрошують до участі у заході як пересічного учасника або спостерігача; вони також дають свою оцінку та відповідають на питання учасників наприкінці зібрань.

Дискусії за кожним столом скеровують спеціально навчені фасилітатори. Основним їхнім завданням є підтримка заданого курсу обговорення і заохочення учасників висловлювати власні думки і пропозиції.

Учасники перед початком дискусії отримують детальну і збалансовану інформацію щодо винесених на обговорення питань.

Інституції з підтримки громадянського суспільства

Починаючи з кінця 1990-х років у деяких країнах Європи, де іноземне фінансування розвитку громадянського суспільства було значно скорочено, і інші джерела фінансування (особливо приватна підтримка і дохід від господарської діяльності) були ще недостатньо популярними, уряди зрозуміли, що фінансова стійкість сектора громадянського суспільства опинилася під загрозою.

В результаті уряди створили фонди для підтримки розвитку громадянського суспільства та зміцнення потенціалу ОГС шляхом надання інституційної та програмної підтримки.

Уряди також прагнули, щоб ОГС залишалися незалежними у своїй діяльності і продовжували надавати соціальні послуги, залучали громадян в управління та прийняття рішень, а також мали на меті їх перетворення в більш стійкі інституції.

Фонди є важливими ресурсами для невеликих організацій, місцевих ініціатив і творчих проектів, які мають обмежені фінансові можливості.

Правовий статус фондів може бути різним, але всі вони користуються певним ступенем незалежності у функціонуванні.

Інституції (фонди), метою яких є фінансування громадянського суспільства, зокрема територіальних громад, мають безліч різних форм, але всі вони мають спільну мету – інвестування у громадянське суспільство.

Відмінною рисою більшості фондів громадянського суспільства є те, що вони переважно надають інституційні гранти, і лише незначну частину грантів на виконання проектів.

Інституційні гранти надаються для організаційного розвитку окремих організацій та для підтримки ініціатив, які мають значення для певного напрямку державної /місцевої політики, а також в інноваційні (проектні) ідеї.

Завдяки фінансовій підтримці організації громадянського суспільства мають можливість більш ефективно знаходити різні джерела фінансування, реалізувати свої статутні цілі, і є більш стійкими в умовах, коли джерела фінансування зменшуються.

Фонди були створені через визнання урядами:

- важливості сталого громадянського суспільства
- відсутності достатніх фінансових ресурсів для розвитку громадського сектора.

«Напрямки залучення» Національної коаліції діалогу і свободи США

1.

Первинна мета	Заохотити окремих людей і групи дізнатися більше про себе, свою спільноту чи проблемне питання, і, по можливості, придумати новаторське рішення
Напрямок залучення	Дослідження
Ключові завдання	Усунути підозри; створити простір, що надихатиме на проведення різнопланового спілкування; використовувати традиції і символи, щоб люди відкрились і слухали одне одного
Важливо, коли...	Здається, що група чи громада застрягли чи заплутались і потребують глибинного осмислення обставин, що склалися, задля порозуміння
Приклади тем	Підсилення демократії, розуміння «громади» на практиці
Стратегія для організаторів	Надихнути нові рішення і налагодити зв'язки шляхом створення простору, який допоможе людям ділитися своїми думками, почуттями та ідеями
Відповідні інструменти участі	Міжгруповий діалог, відкритий простір, освітні кола, освітні ради (wisdom council), Сократове кафе (Socrates cafe), світове кафе (world cafe), позитивні інтерв'ю (appreciative inquiry), діалог Бома (Bohm dialogue)
Моделюючі питання до організаторів	Чи можемо ми бути впевнені, що люди відчувають себе в безпеці, висловлюючи свої думки? Які техніки чи ритуали допоможуть їм почати більше слухати і ділитися, не відчуваючи при цьому дискомфорту?

2.

Первинна мета	Розв'язати конфлікт, пришвидшити особисте заспокоєння і зростання та покращити стосунки між групами
Напрямок залучення	Трансформація конфлікту
Ключові завдання	Створити безпечне місце, де можна послухати кожного, побудувати довіру, поділитися особистою історією і поглядами
Важливо, коли...	Стосунки між учасниками погані або ж не налагоджені взагалі. Проблема може бути розв'язана тільки якщо люди змінять свою поведінку чи принципи, розширять своє бачення або візьмуть час на обдумування та розуміння.
Приклади тем	Політична поляризація, ворожнечі стосунки, міжрасові або ціннісні конфлікти, постравматична терапія
Стратегія для організаторів	Створити безпечний простір для людей із різними поглядами, щоб вони могли поділитися своїм персональним досвідом і відчути, що їх почули. Часто для того, щоб провести попередню підготовку для подальшої дискусії і спільних дій

Відповідні інструменти участі	Стабільний діалог (Sustained dialogue), міжгруповий діалог у спільнотах, медіація жертва-кривдник (Victim-Offender Mediation), співчутливе слухання (compassionate listening), Проект публічної розмови (Public Conversation Project dialogue)
Моделюючі питання до організаторів	Як підняти проблему належним чином, щоб усі запрошені сторони відчували себе рівними і потрібними на переговорах? Якими є основні потреби людей (в контексті цієї проблеми), і як ці різноманітні потреби можна ефективно забезпечити? Якщо існує конфлікт, то наскільки він публічний і довготривалий? Як ви - якщо взагалі плануєте це робити - змоделюєте перехід учасників до роздумів «що далі»?

3.

Первинна мета	Вплинути на публічне рішення та позицію громади; підвищити громадську обізнаність
Напрямок залучення	Прийняття рішення
Ключові завдання	Назвати і окреслити проблему відверто, зваживши усі точки зору та врахувавши різні позиції; виявити суспільні цінності та обговорити можливі рішення
Важливо, коли...	Проблема знаходиться в межах державної (чи навіть персональної) сфери впливу
Приклади тем	Бюджет, землекористування, охорона здоров'я, суспільна безпека
Стратегія для організаторів	Залучити репрезентативні групи громадян до обговорення складних політичних питань. В ідеалі, цей процес повинен впливати на подальше вироблення політики
Відповідні інструменти участі	Форуми з національних питань, громадське журі (citizen jury), дорадче опитування (deliberative polling), консенсусна конференція, міські зібрання 21 століття (21st Century Town Meetings), громадська розробка альтернатив (Citizen Choisework)
Моделюючі питання до організаторів	Як найповніше представити громаду (довільний добір, репрезентація стейкхолдерів, залучення критичної маси людей)? Чи потрібно/можливо представникам уряду брати участь в процесі пліч-о-пліч із громадянами? Які матеріали необхідно розробити чи залучити? Як ми можемо впевнитися у тому, що процес вплине на політичне рішення?

4.

Первинна мета	Уповноважити окремих людей і групи розв'язувати складні проблеми і брати на себе відповідальність за свої рішення
Напрямок залучення	Спільні дії
Ключові завдання	Застосувати діалог і обмірковування задля генерації нових ідей і суспільних дій; спільна розробка і втілення планів дій

Важливо, коли...	Проблема потребує втручання великої кількості публічних організацій та приватних осіб; і важливою є постійна дія громади
Приклади тем	Регіональне розширення, інституційний расизм, ювенальне насилля, реакція на кризи
Стратегія для організаторів	Підсилити інтеграцію різних осіб, секторів, організації тощо, зацікавлених в проблемі
Відповідні інструменти участі	Навчальні кола, позитивні інтерв'ю (appreciative inquiry), подальші пошуки (future search)
Моделюючі питання до організаторів	Хто повинен бути на переговорах? Які важелі впливу вже існують? Яким саме змінам протидіють групи/лідери/інституції? Які групи з усіх тих, на кого рішення матиме вплив, скоріш за все не будуть присутні на обговоренні?

Охоплення громади рівнями партисипації

«Кодекс рекомендованих норм громадянської участі в процесі прийняття рішень»
Ради Європи

Етапи прийняття рішень	Рівень участі - ІНФОРМУВАННЯ
Розробка порядку денного	Легкий і відкритий доступ до інформації; дослідження; кампанії та лобювання; веб-сайт з основними документами
Підготовка документів	Відкритий і вільний доступ до політичних документів; веб-сайт з основними документами; кампанії та лобювання; мовлення по інтернету; вклад досліджень
Рішення	Кампанії і лобювання
Виконання	Відкритий доступ до інформації; веб-сайт для доступу до інформації; E-mail розсилка; FAQ; процедури публічного тендеру
Моніторинг	Відкритий доступ до інформації; збір даних; оцінки; дослідження
Перегляд	Відкритий доступ до інформації

Етапи прийняття рішень	Рівень участі - КОНСУЛЬТАЦІЇ
Розробка порядку денного	Петиції; он-лайн консультації
Підготовка документів	Слухання і групи питань-відповідей; експертні семінари; багатосторонні комітети і консультативні органи
Рішення	Відкриті пленарні засідання або засідання комітетів
Виконання	Події, конференції, форуми, семінари
Моніторинг	Механізми зворотного зв'язку
Перегляд	Конференції чи зустрічі; он-лайн консультації

Етапи прийняття рішень	Рівень участі - ДІАЛОГ
Розробка порядку денного	Слухання і громадські форуми; Форуми громадян і громадські ради; Основні контакти у владних органах
Підготовка документів	Слухання і групи питань-відповідей; Експертні семінари; Багатосторонні комітети і консультативні органи
Рішення	Відкриті пленарні засідання або засідання комітетів
Виконання	Семінари з підвищення спроможності; навчальні семінари
Моніторинг	Робочі групи чи комітети
Перегляд	Семінари і дискусійні форуми

Етапи прийняття рішень	Рівень участі - ПАРТНЕРСТВО
Розробка порядку денного	Робочі групи чи комітети
Підготовка документів	Спільна підготовка документів
Рішення	Спільне прийняття рішень
Виконання	Стратегічні партнерські зв'язки
Моніторинг	Робочі групи чи комітети
Перегляд	Робочі групи чи комітети

Причини ускладнення взаємодії влади і громади

- використання організацій громадянського суспільства в політичному процесі, штучної активізації у виборчий період, в обстоюванні інтересів, прав, запитів не громадян, а партійно-політичних сил, приватних і корпоративних інтересів фінансово-промислових груп, посадових осіб державних органів і органів місцевого самоврядування;
- створення імітаційних громадських рухів та ініціатив, які з використанням організацій громадянського суспільства маскуються під стихійні реакції груп громадян, невдоволених діями чи рішеннями органів державної влади;

- брак прийнятних фінансових, кадрових, організаційних можливостей організацій громадянського суспільства, фіктивність значної кількості організацій громадянського суспільства, невідповідність змісту діяльності заявленим статутним завданням та ін.;
- систематичне ігнорування з боку органів державної влади під час ухвалення остаточних рішень як громадської думки загалом, так і позицій організацій громадянського суспільства, висловлених у процесі консультацій, у проведених експертизах, моніторингах, слуханнях тощо;
- дискредитацію потенційно ефективних процедур консультацій із громадськістю, громадської експертизи, слухань; це стосується непрозорості підбору тих організацій громадянського суспільства, які залучаються до консультацій із громадськістю, а також їхньої низької результативності, оскільки пропозиції і рекомендації здебільшого не піддаються ретельному аналізу та не враховуються;
- надання формалізованих відповідей на інформаційні запити до органів державної влади, безпідставних відмов у наданні інформації, а також неналежне і неповне її оприлюднення;
- наповнення вебсайтів органів державної влади здебільшого інформацією про фіксацію створення громадських рад, проведення слухань, експертиз, а не їхнього внеску у зміст ухвалених рішень чи їх корегування;
- несиметричність практики соціального діалогу, участі його сторін.